

طولانی‌ترین قنات پایتخت

نام:
قنات
فرمانفرما

موقعیت:
حاشیه غربی
رودخانه کن

مالکی که خود سال‌هاست یکی از اعضای هیات امنای قنات فرمانفرماست، می‌گوید: «مقنی قنات معلوم نیست، ولی قنات در دوره قاجار ساخته شد. استفاده‌کننده اصلی قنات در سال‌های قبل سازمان آب بوده که با نصب پمپ شناور تا حدود ۶۰ لیتر بر ثانیه آب برداشت می‌کرد و به تصفیه‌خانه کن انتقال می‌داد. شهرداری منطقه ۵ نیز برای آبیاری حاشیه فضای سبز رودخانه کن از آن استفاده می‌کند.» مادر چاه این قنات که از آب‌های شمالی رودخانه کن تأمین و جزو قنات‌های کوهپایه‌ای محسوب می‌شود همچنان پر آب است و جان دارد. تا اواخر دهه ۵۰ کسی از محل دقیق آن خبری نداشت و در نتیجه حفاری‌های اداره گاز پیدا شد.

افسری ادامه پیدا می‌کند. «این قنات در مسیر خود نه تنها باغات کن، بلکه باغات طرشت را نیز سیراب می‌کرد و پیچیده‌ترین قنات تهران با شاخه‌های فراوان لقب دارد.

قنات فرمانفرما طولانی‌ترین قنات تهران است که به دستور یکی از معروف‌ترین و ثروتمندترین شاهزاده‌های قجری یعنی عبدالحسین فرمانفرما ساخته شد. مالکیت این چاه در اختیار خانواده فرمانفرما بود که از آب آن برای آبیاری باغ‌ها و نیازهای خانواده استفاده می‌شد و یکی از مطلوب‌ترین آب‌های تهران را داشت.

احمد مالکی، صاحب‌نظر در زمینه قنات‌های تهران، در این باره می‌گوید: «این قنات طولانی‌ترین قنات در شهر تهران است و طول کلی آن ۲۴ کیلومتر اندازه‌گیری شده. مادر چاه قنات فرمانفرما در شمال دهکده المپیک در حاشیه غربی رودخانه کن قرار دارد و عمق آن ۴۰ متر است. مظهر قنات ابتدای خیابان پاستور است و مسیر فرعی آن تا دانشگاه

مقصودبیک از سیل جان سالم به در برد

موقعیت:
خیابان شهید
دریندی

نام:
قنات
مقصودبیک

قنات مقصودبیک در خیابان مقصودبیک یا شهید دربندی فعلی قرار دارد. تا قبل از دهه ۱۵۰ این قنات را خیابانی خاکی و اطرافش را باغ‌های فراوانی احاطه کرده بود. عباس صالحی از ساکنان قدیمی محله شمیران، درباره این قنات می‌گوید: «در آن زمان برای رفتن به قنات مقصودبیک باید وارد گودی می‌شدیم و بعد چند پله سنگی در ابتدای خیابان مقصودبیک (شهید دربندی) به سمت قنات می‌رفتیم. آب قنات بسیار گوارا بود. به همین خاطر نیاز به اضافه کردن هیچ چیزی نداشت و در تمام فصول سال حتی تابستان دمای آن بسیار خنک بود. سرچشمه قنات از میان رودخانه می‌گذشت، برای همین اهالی با کوزه‌های گلی سر رودخانه می‌آمدند و برای مصرف آشامیدنی خود آب برمی‌داشتند.»

صالحی با بیان اینکه بعدها و در پی افزایش جمعیت منطقه، یک قهوه‌خانه در کنار رودخانه باز شد که صاحب آن اسماعیل تجریشی نام داشت، می‌گوید: «اسماعیل تجریشی تخت‌ها و صندلی‌های کناری آب گذاشته و به صفای این قهوه‌خانه به شدت افزوده بود. دیگ آبگوشت اسماعیل تجریشی همیشه به بار و چای او نیز همیشه سر سامور بود. دوطرف رودخانه خاکی بود و سمت غربی رودخانه، قهوه‌خانه نایی‌ها قرار داشت. قهوه‌خانه چند تخت چوبی و درخت‌های افرا و توت و... داشت. اهالی تجریش روی تخت‌های چوبی زیر سایه درخت‌ها می‌نشستند و تا پاسی از شب به گفت‌وگو می‌پرداختند و جوی آبی نیز از سمت قنات، از کنار تخت‌ها می‌گذشت. بخشی از قنات مقصودبیک در سیل سال ۶۶ تجریش از بین رفت. این سیل نه تنها رودخانه را نابود کرد بلکه خانه‌های اطراف و همچنین بسیاری از مناطق تجریش را به نابودی کشاند. امروزه قنات مقصودبیک، در کاخ سعدآباد و کمی پایین‌تر از میدان تجریش جریان دارد که البته بخشی از آن به فاضلاب می‌ریزد.»

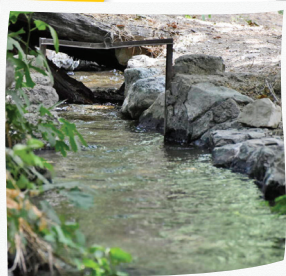
ارثیه‌گران‌بها، پنهان‌زیرپای برج‌ها

نام:
باقلازاده
جزدرختک

موقعیت:
کاشانک

محله کاشانک در روزگاری که هنوز تهران رخت و لباس شهری بر تن نکرده بود یکی از روستاهای سرسبز و آباد شمیران محسوب می‌شد که حیاتش را مدیون قنات‌های پر آبش بود. سید مهدی اعرابی، درباره تاریخچه قنات‌های محله کاشانک که هنوز زنده و جاری هستند و بخشی از آب اهالی تهران را تأمین می‌کنند، می‌گوید: «در گذشته قنات‌های متعددی در محدوده کاشانک جریان داشتند که مهم‌ترین آنها عبارت بودند از قنات «باقلازاده» در نزدیکی مرکز دایره‌المعارف اسلامی و قنات «جزدرختک» در محدوده دارآباد و کاشانک که بخشی از آن در باشگاه بانک ملی قابل رؤیت بود.» به گفته او میزان آب این قنات‌ها در حال حاضر به اندازه گذشته نیست و در زیر برج‌های سر به فلک کشیده و خیابان‌های شلوغ، پنهان شده‌اند.

سرنوشت تلخ آب قنات روس‌ها

نام:
قنات
زرگنده

موقعیت:
محله
زرگنده

در محله زرگنده کوچه‌ای به نام «قنات» وجود دارد که به گفته اهالی، مظهر تنها قنات محله است. طول این قنات ۴۰ متر و دارای مادر چاهی به عمق ۲۰ متر و مسیر آن غرب رودخانه زرگنده و آبدی آن حدود ۶ لیتر در ثانیه است. سید مهدی اعرابی، تهران‌پژوه می‌گوید: «کوچه قنات مانند تمام کوچه‌های شبیدار روستاهای شمیران پلکانی و سنگفرش با پله‌های سنگی بود و نخستین خانه‌های زرگنده در این کوچه و نزدیکی مظهر قنات ساخته شد. خانه کدخدای زرگنده هم در این کوچه قرار داشت. قنات زرگنده با وجود ساخت‌وسازهایی که در مسیر آن انجام شده هنوز هم پابرجاست و آب آن درست در وسط کوچه در جریان است.» به گفته این شمیران‌پژوه مظهر قنات زرگنده تا قبل از ساخته شدن نخستین گرمابه در محله یعنی حمام سعدی، محلی برای شست‌وشو و حتی استحمام کودکان در تابستان بود. بعد از ساخته شدن حمام سعدی در زرگنده، آب این حمام هم از همین قنات تأمین می‌شد. آبی که روزگاری برای آشامیدن و شست‌وشو و کشاورزی به کار می‌رفت این روزها به دلیل تداخل با فاضلاب‌های زیرزمینی قابل آشامیدن و استفاده نیست. به قنات‌های محله زرگنده به دلیل نزدیکی به اقامتگاه تابستانی سفارت روسیه، قنات‌های روس هم می‌گفتند.

